

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

"ושמח את אשתו אשר לקח" (דברים כ"ד, ה')

בפרשת 'כי תצא' מופיעים פרטי דינים לגבי אדם שלוקח אשה חדשה: "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר, נקי יהיה לביתו שנה אֶחָת וְשָׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקָח".

נושא א' - ושמח את אשתו או ושמח עם אשתו

ויש לשאול, האם כוונת הפסוק שהבעל צריך רק לשמח את אשתו, או שהוא גם צריך לשמוח אתה. ולפי פשוטות הבנת הפועל - וְשָׂמַח משמע שהבעל צריך לשמח את אשתו, וכך מבין זאת רש"י ואומר: "ושמח - ישמח את אשתו", וכן מביא את תרגום 'אונקלוס' שתרגם בדרך זו: "ויוחדי ית אתה די נסב". אך בתרגום 'יונתן' מובא: "ויוחדי עם אתתיה דנסיב", כלומר - עם אשתו. ורש"י מתייחס, כנראה, לפירוש זה ודוחה אותו ואומר: "והמתרגם 'ויוחדי עם אתתיה'", טועה הוא, שאין זה תרגום של ושמח אלא של ושמח. ויש להבין את נקודת המחלוקת שביניהם, כי מבחינה לשונית רש"י צודק, אז מה בסיס תרגומו של 'יונתן'?

דרך א' - מהות השמחה - בלב - ויש לומר, שמהות השמחה היא הרגשת הלב, שאדם שמח בליבו על דבר שהוא קיבל או מישהו שקרוב אליו קיבל, וזה יכול להיות משהו גשמי או רוחני, שמועה טובה שהוא שמע, או הבנה שכלית של רעיון יפה כל שהוא. ועל כך שהשמחה היא בלב אנו מוצאים מספר פסוקים, כגון מה שה' אומר על אהרן: "וראך ושמח בלבנו" (שמות ד', י"ד). ומתוך כך, יש לברר, האם יתכן מצב שהאשה תשמח שנה שלימה וזו תהיה שמחה אמיתית, מבלי שבעלה יהיה גם הוא עמה בשמחה? ולכן, סובר בעל תרגום 'יונתן' שהאיש צריך להיות שמח יחד עם האשה, ומתרגם - 'ויוחדי עם אתתיה', אך אין זה תרגום מילולי אלא תרגום פירושי.

ולפי זה, אין צורך לומר שרש"י אומר על תרגום 'יונתן' שהוא טועה, אלא שמי שמתרגם את המילה 'את' במובן של 'עם' הוא טועה, ולזה יסכים גם תרגום 'יונתן', אלא שהוא לא מתרגם את המילה 'את' אלא מפרש את משמעות הציווי.

כיצד תרגום 'יונתן' דורש את הפסוק - ואת הפסוק יוכל לדרוש גם לפי משמעות זו, היות ולמילה - 'את' שבפסוק יש גם את המובן של 'עם', כמובא בהרבה פסוקים בתורה. ואילו את המילה - 'ושמח' שעל פי הקרי קוראים - וְשָׂמַח, הרי שלפי הכתיב יוכל לדרוש - וְשָׂמַח, והמשמעות של הפסוק תהיה - ושמח עם אשתו.

דרך ב' - 'ושמח' - מצב נפשי או דרישה לפעולה - יש לבדוק, מדוע נדרש הבעל לשמח את אשתו, שהרי כאשר איש מקדש אשה וודאי שהם נמצאים בשמחה רבה עקב האירוע עצמו, כנאמר: "וימשוש חתן על כלה וישש עליון אלהים" (ישעיה ס"ב, ה'). אלא, שצריך לומר, שזה מדובר רק על שבעת ימי המשתה, ואילו אצלנו בפסוק מדובר על השנה כולה שכבר אין את שמחת החתן והכלה הטבעיים, וכאן צריך הבעל לעשות פעולה בכדי לשמח את אשתו, ולכן ברור שכאן מדובר בדרישה לפעולה. ואם זו דרישה לפעולה, אז ברור מדוע התורה מחייבת אותו לעשות את הפעולה, ואין החובה עליה לשמח אותו. אך מתוך הבנה, שאם יעשה פעולות לשמח אותה, הרי זה יביא לקשר חזק ביניהם, והדבר ישמח גם אותו. וגם ברור, שאם היא רואה אותו שמח עקב נישואיהם, הרי שזה עצמו יגרום לה לשמחה.

ולפי זה נסביר בדרך נוספת שבעצם אין מחלוקת ביניהם, אלא, שרש"י מדבר על הדרישה לפעולה, שהאיש צריך לשמח את אשתו, ואילו תרגום 'יונתן' מדבר על התוצאה שהוא ישמח יחד עם אשתו.

נושא ב' - אשה חדשה לו, או אשה חדשה שנשאת לראשונה

'אשה חדשה' - יש לציין, שהכינוי הזה - 'אשה חדשה' מופיע בפעם היחידה בכל התנ"ך רק בפסוק זה, ולכן יש להבין את הגדרתו. לדעת רש"י: "שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה פרט למחזיר גרושתו". ובעל 'שפתי חכמים' מביא בשם בעל 'גור אריה' שמסביר את רש"י, שאם היתה הכוונה דווקא לבתולה, היה צריך לכתוב - 'כי יקח איש בתולה', ומה שלא כתוב אלא 'חדשה' משמע שאפילו אלמנה. אך מתרגום 'יונתן' משמע שדווקא בתולה: "ארום יסב גבר איתא חדתא בתולתא". ואולי, ניתן לקשר זאת עם מחלוקתם הקודמת. שלפי רש"י שנדרש לשמח אותה, אז גם אם היא אלמנה, צריך לשמח אותה. ולדעת תרגום 'יונתן' שהוא צריך לשמוח עמה, אז אולי לכן הוא מעמיד בבתולה, שאז שמח עמה יותר מאשר אם היא אלמנה.

'חדשה' - ולפי זה, אולי גם חולקים במובן של - 'חדשה'. שלפי רש"י שהיא חדשה לו, ולכן אפילו אלמנה כי היא חדשה לו, למעט המחזיר גרושתו שאינה חדשה לו. אך לפי תרגום 'יונתן' אולי סובר שהיא צריכה להיות - 'אשה חדשה', וכמו שכתוב בפשוטות בפסוק - 'כי יקח איש אשה חדשה' ולא כתוב - 'חדשה לו', כלומר שלא היתה נשואה קודם לאף אדם, ולכן כתוב שהיא צריכה להיות בתולה.

נושא ג' - ממה הוא משוחרר

"לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר" - לא יצא בצבא זו לכאורה הוראה ברורה, אך מה הכוונה - ולא יעבר עליו לכל דבר שנראית כמו הוראה סתומה, יש להבין את ההוראה - 'ולא יעבר עליו' וכן את תוספת האות למ"ד בהוראה - 'לכל דבר'.

רש"י מקשר זאת להוראה הראשונה של אי היציאה לצבא, ומפרש: "ולא יעבור עליו - דבר הצבא". כלומר, לא רק שלא יצא להילחם, אלא גם לא יעשה כל דבר אחר הקשור לצבא, והתורה מכלילה ואומרת - 'לכל דבר', ומסביר רש"י: "לכל דבר - שהוא צורך הצבא, לא לספק מים ומזון, ולא לתקן דרכים. אבל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן כגון בנה בית ולא חנכו או ארש אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים". ועל פי תרגום 'יונתן' משמע שיש כאן הוראה וסיבתה: "לא יפוק בחילא דלא יארע עליו כל מדעם ביש". כלומר, שלא יצא לצבא, וזאת בכדי שלא יקרה לו שום דבר רע. ואם נשאל, האם לדעתנו כן יצטרך לספק מים ומזון ולתקן הדרכים, אם אין בהם סיכון שיקרה לו משהו רע? ותשובתו בציוד - 'פני יהי בביתיה שתא חדא', שיהי פנוי בביתו שנה אחת.

'לא יצא בצבא' - מדוע לא נאמר - 'לא יצא למלחמה', וככתוב: "כי תצא למלחמה על איבך" (דברים כ"א, י'). ואולי, הביטוי - 'למלחמה' מבטא את הלחימה ממש, שאותם אנשים פטורים מהלחימה עצמה, אך כן חייבים לעשות פעולות בשביל הצבא כמו לספק מים ומזון ולתקן את הדרכים. ולכן נאמר - 'לא יצא בצבא' שלא יוצא לשום פעולה הקשורה לצבא.

נושא ד' - מקום הופעת פרשה זו

ויש לשאול, הפסוק הזה של הלוקח אשה חדשה המופיע כאן בפרשת 'כי תצא' קשור לפרשת 'שופטים' שם מדובר על כל אלו שחוזרים מעורכי מלחמה, וביניהם האיש אשר ארש אשה ולא לקחה. אז מדוע לא מביאים שם מיד את הדין של האיש שכן לקח אשה, ושהוא פטור מכל הדברים?

ונראה לומר, שהביאו פרשה זאת דווקא כאן בפרשת 'כי תצא' לאחר הדין שאדם שגירש את אשתו ונשאה לאדם אחר, שלא יכולה לשוב לבעלה הראשון. אך אם לא נשאה לאדם אחר, כן יכולה לשוב לבעלה הראשון. ולכן מצמידים לדין זה את הדין שאם בעלה הראשון החזירה הוא אינו בדין של נקי יהיה לביתו שנה אחת, אלא רק אם לקח אשה חדשה.

ואולי, אפשר גם להעמיד בדרך נוספת, שמדובר כאן באדם שיש לו כבר אשה אחת ועכשיו לוקח אשה נוספת. ולכן נאמר כאן שהוא לוקח - 'אשה חדשה' ומשמע שיש לו מלפני כן - 'אשה ישנה', וזה קשור לפרשת 'כי תצא' שמופיע בה הפרשה של: "כי תהיין לאיש שתי נשים" (דברים כ"א, ט"ו).

'ושמח את אשתו אשר לקח' - ולפי זה אולי גם נסביר את תוספת המילים - 'אשר לקח' שנראים לכאורה מיותרות, והיה מספיק לכתוב 'ושמח את אשתו'. ולפי דברינו, שמדובר שיש לו כבר אשה אחת מלפני כן, הייתי יכול לחשוב, שאותה אשה ראשונה עוברת תחושות קשות כאשר בעלה לוקח אשה חדשה, ואולי הוא צריך לשמח דווקא את הראשונה, ואם היה כתוב רק - 'ושמח את אשתו' הייתי חושב שלא יצא לצבא בכדי שיישאר בבית וישמח את אשתו הראשונה, לכן מודגש - 'אשר לקח' שצריך לשמח את אשתו החדשה.

ואולי, ניתן להסביר בדרך נוספת, שהמילה - 'אשר' מופיעה כאן במובן של - 'כי', כנתינת טעם, שצריך לשמח אותה כי לקח אותה, ובה הוא אחראי לשמחתה. ובה התורה באה ללמדנו, שאם אדם עושה איזו שהיא פעולה הקשורה לאחר, ומפעולה זו הוא מקבל טובת הנאה מסוימת, אז הוא אחראי גם לגרום הנאה לצד השני. **'ור' יצחק אברבנאל מוסיף** בזה, שמכיוון שלקח אותה והתחיל לשמחה, אין זה מן הראוי להפסיק את שמחתה ולצאת לצבא.

נושא ה' - 'כי יקח איש אשה חדשה' ולא יחבל רחיים ורכב' - פרשיה אחת

אם נתבונן בשני פסוקים אלו: "ה' כי יקח איש אשה חדשה ולא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר, נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח. (ו') לא יחבל רחיים ורכב כי נפש הוא חבל", נגלה ששניהם מהווים פרשיה אחת, שלפניהם וגם לאחריהם מופיעה האות ס', לציון שהפרשיה שלפני שני פסוקים אלו הסתיימה, וששני פסוקים אלו מהווים פרשיה אחת בפני עצמה. **ויש השואלים** לפשר הסמיכות של שני פסוקים אלו. ועוד יותר יש לתמוה, מדוע שני פסוקים אלו נסמכים יחד לכדי פרשיה אחת. ונראה להלן מספר דרכים להסביר סמיכות זו:

א. בהמשך לרמזים דלעיל, מביא בעל '**שפתי כהן**' רמז נוסף על הפסוק ואומר - 'כי יקח איש אשה חדשה', שאם הוא חידש מעשיו בגלגול שלישי אז לא יצטרך להתגלגל עוד. **'נקי יהיה לביתו'** - רומז לגלגול השני, שאם מתקן מעשיו בשלישי בזה הוא מתקן גם את מעשיו בגלגול השני. **'שנה אחת'** - רומז לגלגול הראשון, שמעשיו הטובים בגלגול השלישי מתקנים גם את מעשיו בגלגול הראשון. ולכן - **'ושמח את אשתו'** שזה הגלגול השלישי, כי בזה תיקן את הגלגולים הקודמים.

ולפי זה מקשר בין שני הפסוקים, שאומר - 'לא יחבל רחיים ורכב', שבגלל החשיבות של התנהגותו בגלגול השלישי, לכן, שלא יחבל את מעשיו בגלגול השלישי כי אז יחבל גם בגלגולים הקודמים. **'ורחיים'** רומז לגלגול הראשון, **'ורכב'** רומז לגלגול השני שרוכב על הרחיים שהם הראשונים ונמצאים למטה. כי שניהם הם **ממושכנים** לשלישי, **'ויחבל'** הוא גם מלשון '**משכון'** וגם מלשון '**חבלה'**. **'כי נפש הוא חובל'** - הוא משחית בזה את נפשו.

ב. **רעיון נוסף**, **ואולי**, בהמשך לדברים דלעיל, מותר להעלות רמז נוסף, על פי מה שהעלינו לעיל אפשרות שמדובר כאן באדם שיש לו אשה ראשונה, ועכשיו נשא אשה שניה ולכן היא **אשה חדשה** אל מול **אשתו הישנה**. והפסוק הבא המדבר על - **'רחיים ורכב'** רומז לשתי הנשים הללו, שהראשונה מוגדרת **'כרחיים'** והיא **הראשונה** המונחת על הקרקע, ואילו **'רכב'** מרמז לאשה **השנייה** שהיא כאילו מעל הראשונה ורוכבת עליה.

ובמצב כזה, יתכן שהוא יקח אותן **כמשכון**, בכדי שכל אחת תתנהג על פי דרישותיו, כי אחרת יעדיף את אשתו האחרת. ולכן אומרת לו התורה - **'לא יחבל רחיים ורכב'**, שלא יתנהג אליהם כאילו הן משכון בידו, והסיבה - **'כי נפש הוא חבל'**, הוא פוגע בנפש של אשתו. וזה הקשר בין שני הפסוקים שהופך אותם לפרשיה אחת. ובתחילה נראה לי הקשר הזה כקשר רחוק, אך ב"ה מצאתי קצת חיזוק לרעיון זה בדברי בעל '**הטור הארוך**', אם כי הוא לא מדבר על שתי נשים אלא על אשה אחת: "ועל דרך הדרש אתי שפיר, שחוזר על למעלה, ושמח את אשתו לא יחבל וגו', פירושו **לא ימשכן אותה בתשמיש למונעו ממנה**".

ג. בעל תרגום '**יונתן**' גם מקשר בין שני הפסוקים, ומפרש את הפסוק השני גם בצורה הרומזת על נישואין בין איש לאשה: "לא ימשכן גבר ריחיא וריכבא ארום צורכי דבהון מתעביד מזון לכל נפשא הוא ממשכן. **ולא יהיו גבר אסר חתנין וכלין בחרשין, ארום נפשא דעתיד למיפק מנהון הוא מחבל**". כלומר, שלא יעשה פעול כישוף שתמנע מחתן וכלה להינשא, כי בזה הוא מחבל בנפש שעתידה לצאת מהם.

ד. בעל '**העמק דבר**' מגדיר סמיכות זו: "**סמיכות האזהרות הרחוקות מאד** בעניין", ואומר שניתן לדרוש סמיכות זו ומציין לדרשה שבתרגום '**יונתן**'. ומוסיף את דעתו על דרך הפשט שהם עניינים דומים. ש'רחיים ורכב' אע"ג שהם ממון בעלים ומשועבדים לבעל חוב, מכל מקום כיון שנפשו של אדם אינה משועבדת לבעל חוב, ורחיים ורכב גורמים לקיום הנפש, לכן אסור לחבול בהם ולקחת כמשכון. וכמו כן, אע"ג שהאדם הוא משועבד למלך ולמדינה, מכל מקום אשתו אינה חייבת בשעבודה הזו, כי אין דרכה לצאת למלחמה, ולכן גם עליו לא יעבור דבר, כי הוא אחראי על נפש אשתו.

ה. '**חזקוני**' גם מקשר בין הפסוקים ומפרש, שלאחר שנתנו לו רשות להישאר בביתו, צריך להיזהר שלא יחבל רחיים ורכב של יוצאי הצבא, כי את נפשם הוא חובל.

ו. '**ר' יצחק אברבנאל**' מקשר פסוק זה לכל הנושא של יציאה למלחמה ואומר, שהמנהג במלחמות להשחית ולחבל כל דבר, להעדר המשפט בזמן המלחמה, וכל שכן ברחיים ורכב שנמצאים בדרכים, לכן הזהירה התורה שלא יחבול רחיים ורכב.

ז. בעל '**אזנים לתורה**' נותן בזה מוסר לחתנים, שצריכים לשמח את האשה אבל אל להם למשכן בשביל זה את כלי הפרנסה, כי אז יהפכו לעניים ואבדה כל שמחה, כי בזה הוא חובל את נפשו שהיא השמחה.

לעילוי נשמת - הגיליונות והלימוד מוקדשים לע"נ לומדי הכולל: ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנום ז"ל. ולעילוי נשמות - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'.

השיעורים מתקיימים בבית הכנסת הניכי היציבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדל פתח תקוה

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת עירובין. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net